

Урок 4

Тема. Правомірна поведінка. Правопорушення та юридична відповідальність

Мета: дати уявлення про поняття «закон», ознаки закону та процедуру прийняття закону; формувати вміння розрізняти ознаки закону, описувати процедуру прийняття законів, розрізняти закон і підзаконний акт; аналізувати ситуацію, що регулюється підзаконним актом, пояснюючи його; виховувати повагу до дотримання законів.

Тип уроку: комбінований.

Форма проведення: з елементами ігрових технологій.

Обладнання: персональні комп'ютери з підключенням до Інтернету.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація базових знань

Фронтальне опитування

1. Що таке право?
2. Що таке галузь права? Наведіть приклади.
3. Що таке норма права? Як ви можете довести правильність своєї відповіді.
4. Наведіть приклади правових норм, класифікуйте їх за видами.
5. Охарактеризуйте правові відносини та наведіть приклади правових ситуацій.
6. Як ви оцінюєте роль права в житті людей?

Дидактична гра «Вгадай галузь»

Клас розподіляється на групи. Кожна група наводить приклад правовідносин. Завдання інших груп відгадати, до якої галузі вони належать.

III. Викладання нового матеріалу

У ч и т е л ь. Обов'язковість та однаковість правових норм досягається дією закону (*лат. lex*) як усталеного зв'язку між діями і вчинками людей та їх наслідками. Саме закон, за словами Ж.-Ж. Руссо, є необхідною умовою громадянської асоціації та співжиття. Адже право не лише гарантує рівну міру свободи, справедливості, але й накладає на людей зобов'язання, виконання яких є необхідним для забезпечення прав інших, що досягається дією закону. У процесі законодавства право набуває статусу закону (позитивується), тобто йому надається форма загальності й визначеності. Тому закон не просто взаємопов'язаний із правом, а є необхідною загальнообов'язковою формою його об'єктивації, вираження і дії в суспільному житті.

Закон, на відміну від права, формується людьми свідомо й цілеспрямовано. А тому він не може не відображати корисливих інтересів законодавця. Закон може бути знаряддям реалізації права, а може й суперечити праву, бути повністю або частково формою

офіційного визнання, нормативної конкретизації і захисту як права, так і неправових вимог, дозволів чи заборон. Ось чому в політиці розрізняють закони правові та неправові, авторитарні, які є тільки законодавчо оформленим свавіллям. Стає зрозумілим, чому прийняття законів є предметом гострої політичної боротьби, безпосередньо пов'язаної зі змаганнями різних корпоративних сил за державну владу, за участь в її здійсненні. Але за будь-яких обставин дієвість та ефективність прийнятих законів як сили дотримання встановленого порядку й справедливості буде залежати від того, наскільки вони адекватні праву. Як правове явище закон виступає тільки у формі об'єктивно зумовлених властивостей права. Тільки за таких обставин закон стає правовим законом, тобто правом, що одержало офіційну форму визнання, конкретизації й захисту.

Правовий закон — адекватне вираження права в його офіційному визнанні, загальнообов'язковості, визначеності й конкретності.

Щоб загальнообов'язковість і гарантованість була реальною, а норми зрозумілими для всіх, вони повинні бути записані перш за все в офіційних нормативно-правових актах (документах), які містять правові норми і приймаються органами законодавчої влади.

Такі документи називаються законами.

Набуття законом такого статусу є складним процесом. Він передбачає не лише врахування об'єктивних властивостей і вимог права, що є першою і необхідною умовою, а й залежить від багатьох інших об'єктивних і суб'єктивних соціальних, економічних, політичних чинників. Невідповідність закону праву може бути спричинена особливостями суспільно-політичного ладу, що не визнає право, а також неправовою позицією законодавця або низькою правовою, законодавчою культурою тощо.

Для уникнення появи законів, що порушують право, людство виробило й утвердило систему спеціальних інститутів, процедур і правил як законотворчої діяльності, так і контролю за відповідністю закону праву. Йдеться про систему противаг у відносинах між законодавчою, виконавчою і судовою гілками влади, загальносудовий, конституційно-судовий, прокурорський контроль за правовою якістю закону.

Закон не має іншої сутності, крім сутності права. Загальнообов'язковою силою володіє тільки правовий закон. Інакше слід було б визнати, що нічого власне правового не існує, що за допомогою сили можна допустити будь-яке свавілля.

Утвердження принципу верховенства права передбачає законодавче визнання, закріплення і захист усіх юридично значущих аспектів свободи людини як духовної особистості, як вільного, незалежного й автономного суб'єкта в усіх сферах суспільного життя.

Відповідні сучасні вимоги щодо цього втілені в Конституції України (1996), в якій проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека

визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, що головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, кожен має право на свободу світогляду і віросповідання, що включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної.

Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних та інших інтересів, які не посягають на права і свободи інших людей. Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Суттєвим щодо конституційно-правового закріплення моральної, релігійної та загалом духовної свободи й автономії особи є положення Конституції про захист державою гідності особи; про право кожної людини на свободу та особисту недоторканність; недоторканність житла; про гарантування таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; про особисту і сімейну таємницю тощо. Таке правове визначення, закріплення і захист свободи особи у відповідних сферах суспільного життя є необхідною умовою нормального буття і функціонування не лише неправових соціальних норм і регуляторів (моралі, релігії, етики, естетики тощо), але й самого права у загальній системі соціальних норм і соціальної регуляції суспільства.

Евристична бесіда

1. Згадайте, чим норми права відрізняються від інших правил.
2. Для чого призначені закони?
3. Чому вони посідають важливе місце в нашому житті і в житті держави?

Завдання для роботи в групах

Обговоріть у групах і вкажіть 3–5 критеріїв того, яким повинен бути закон.

Практична робота

У ч и т е л ь.

У нашій державі закони приймає Верховна рада.

Закони можуть прийматися на референдумі. Спочатку вноситься проект закону, потім він обговорюється в декількох читаннях і приймається. Для прийняття Конституції (Основного Закону) та конституційних законів необхідно, щоб за них проголосували дві третини від загального складу Верховної Ради, звичайні закони приймаються простою більшістю голосів.

1. Підрахуйте, скільки голосів потрібно для прийняття закону, якщо загальний склад

Верховної Ради 450 народних депутатів.

2. Хто приймає рішення:

- а) про перелік випускних екзаменів;
- б) про розташування місць паркування автомобілів у вашому місті;
- в) про розмір пенсій та мінімальної заробітної плати;
- г) про розмір плати у громадському транспорті;
- д) про розмір комунальних платежів?

У ч и т е л ь. Таким чином ми бачимо, що Верховна Рада не вирішує всіх проблем суспільного життя.

Президент, Кабінет Міністрів, міністерства, ради всіх рівнів приймають рішення в межах своєї компетенції або своєї галузі і видають нормативні акти, які мають назву підзаконних.

Закон має вищу юридичну силу, з чого випливає, що підзаконні акти не повинні підмінити їх чи суперечити їм.

Вони є підзаконними тому, що приймаються на основі законів, відповідно до законів та на їх виконання.

Дидактична гра

Учням за допомогою жестів (наприклад, підняття та опускання рук) пропонується визначити, які з перелічених вчителем нормативних актів є законами, а які — підзаконними.

робота з правовими документами

У ч и т е л ь.

Тексти прийнятих законів публікуються в газетах Верховної Ради «Голос України» та уряду «Урядовий кур'єр». Крім того,

видаються окремі збірки законів за галузями права — Кодекси, або ж вони публікуються в синхронному порядку. На сьогодні тексти законів можна знайти також в Інтернеті.

Завдання

- За допомогою Інтернету знайти сайти, на яких розміщено правові документи.

Ознайомитися з одним з них, скласти анотацію.

IV. Підсумки уроку

Бесіда на закріплення матеріалу

1. Що таке закон?
2. Яку роль відіграють закони в житті суспільства?
3. Для чого потрібні підзаконні акти?
4. Яким вимогам повинні відповідати закони та підзаконні акти?

V. Домашнє завдання

У будь-якій газеті або в Інтернеті знайдіть інформацію про будь-який закон або підзаконний

акт, проаналізуйте інформацію за такими параметрами:

- ким і коли прийнятий;
- з якою метою, для розв'язу якої проблеми;
- яких верств суспільства стосується.

Аналіз та короткий зміст закону зафіксувати в зошиті.

Джерела:

1. «Усі уроки «Правознавство. Практичний курс». 9 клас»
2. Книга «Правознавство 9 клас. Дидактичні матеріали до курсу»
3. Сайты: www.aau.edu.ua
www.upravo.org
www.nplu.kiev.ua
pravo.biz.ua
chitalka.info